

j.

КАЗАКСАН РЕСПУБЛИКАСЫ 1ШК11СТЕР №НШШШ

УЖУИЕСІ ДЕПАРТАМЕНТІ

АСТАНА ҚДЛАСЫ БОЙЫНША ҚЫЛМЫСТЫК-АТШ

Қылмыстық-атқару жүйеа органдарында мемлекегпк тшд! оцыту жумЕюын

v| 1м€уйёленд1ру §§\k-
* ^ -НИМИ».-

Қ,азаксган Республикасы 1шк1.1стер,министрл1п
К,ылмысгыкраткаРЖшешцомитепни Асгдна каласы
боиынша департам еж т і н ІНІМемдекеттік лл <мэселесше арнап

\Ш

Ш^е ТМ 3Гe ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^ ^

материалдары

**Айтар сездг алдымен (нйишц
КорцшЩ**

АХМЕТАЛИЕВА ГУЛШАТ УАБИДЕНКЗЫ

*Эл-Фараби атындагы КазҰУ-дың хальцаралыц
цатынастар факультета дипломатиялыц аударма
кафедрасының ага оцытушысы*

**Сот терелМ тшмарларының
тшдж ерекшелт**

Бупнп куні зацгерлердщ сейлеу мэдeнм Я бшк шыцы саналатын соттагы тлмарлык енер еткм карудыц бiрiНе айналып отыр. Сез енерш шебер шц далануды кажет етпейтш мамандык бупнде жокшщ касы, ТiнТi адам кызметшц кейбiр салаларында сейлл бшу шеберлiпн мецгермей жумыс icTeу эсте демумИ емес десек, бул кубылыс сот процесше тэн. Сббi сЛ процесше катысушы судья, айыптаушы мен коргауил кузык коргау органдарындагы жалпы зангер мамин дар кундел'ит] шрмыс-т\pш\л\g'tде эрдайым ш ш ш Н мен карым-катынас жасайды, кепшшктщ алдынщ калыц ортасында журедк Сот мекемелершде зац апы-1 нан сейлеп, зац кодекстершщ баптарына суйене опы-1 ра тшдщ кемепмен кшэлш' иландырады, кендiред' мойындатады, кылмысына карай уюм шыгарады, не укл'мдi жеццшетед], не жазыксызды актап алады. Осы- лайша кызмет бабымен сот тершде кепшшк алдында сейлеуге мэжбур болады. Ал кызметпк мшдетпен сот процесшде алкалы топтыц алдында сейлеу ушш оларга не айтуды гана емес, калай айтуды да блу шарт, яни сез сейлеуде журтка ыкпал етудщ турлi ерекшелжтерм дурыс мецгергеш жен. Соттагы Казiргi улттык зангерлк шешендiктiн теориялык, тэжiрибелiк тургыда калыпка туспей жаткан тусы мол.

Осы тургыдан келгенде, судьяның, айыптаушы мн коргаушының нақтылай айтканда, сот процесшдеп жауапты кызмет орындагылардыц мемлекетпк твд турмыстык карым-катынас децгейшде мене-рүi жеткшказ. Онымен коса, кылмыстык сот iciН журпзу барысында пайдаланылатын кэЫби тшдеп зац терминологияларын да орнымен жумсай бшу кажет. Яш салалык кэЫби т\пр\ мецгеру - бiрден-бiр кажеттшк, Цазакастан Республикасы Конституциясының 7-бабында "[^азакастан Республикасындагы мемлекетпк т\л - казк тш", - деп айкын жазылган. Бул сот мекемелершщ барлык ресми кагаздары, мэжшстерl мемлекетпк шде журпзшуl ТНic деген сез. Муны жалпы азаматтардын, жэб!рленунп мен айыпталушының занды куқыпн бузу деп тусшбегеш жен. Бул - конституциялык талапl Конституциялык талапты мемлекетпк кызметкерлердщ, жеке тулгалардыц тугелl орындауы кажет. Алайда) кептеген кылмыстык сот процесстерше катысушылардыц сездершен байкаганымыз - олардыц кепшшщ мемлекетпк тшдl жетж мецгермегендт. Ендеше.l казак тшдl сот процесшщ шарттарының ен бастысы- мемлекетпк тшде еркш, таза сейлеп, ойын сауатты жаз бшу керек. Зацгерлер умiН шешендж енерден нэр акшын сот терелiп тшмарлыгының керектl тусы да осы. Яни, соттагы шешендж енер салалык зан оку орындарын да мемлекетпк стандарт бойынша арнайы пэн ретiнде мшдетп турде енпзшуl де, журпзшуl де кажет.

Риторика деп - сейлей бшу, сез мэпшдерш курастыра алу шеберлшн жан-жакты, егжей-тегжега карастыратын шмдl атайды. Риторика - туп-тамыры жыл кайыруымыздан бурынгы антикалык дэулрге ба- рып тiрелетш, сонау ежелп заманда-ак iргесi каланш дербес гылым. Ол сез саптау шеберлшнщ тэжiрибесщ тужырымдап, кагидаларын беютедк Сейлеу мэдениетшщ

• твдк нормалары мен зандылыктарын, сейлеу сапасы-
Шп, ондагы кездейтш туп максаттыц айкындылыгына
• вуелд1, тыцдарманга ыкпалы зор, асері мол керкемдж
I дос-тэсшдердц жиынтыгын жуйелейтш сейлеу енершц
• шпы калыц езект! саласы, сукхаттасушылардыц
• (сейлеуш мен тындаушыныц) езара ТусіНісіНе кызмет
Щ септн ТусіНіс куралы.

Алкалы кептлц алдында сейлеу - монологты болып
• келдк Прокурор мен адвокат сездері осыган жатады.
• Олардыц сейлеу енерш уштайтын шешешиктш кереп
беосы туе.

Защгердш тшдж даярлыгын арттыруга койылатын та-
I лаптар:

Кешшлж алдында сейлеуге дайындык

Сейлер алдында шешен кеп жагдайда катты толкиды,
РАН тыцдаушылармен кездесуден коркады, озше-езі
• сешмаздж блдлреді. Атакты орыс баспагері И.Д.Сытин
|ец кшкентай аудиторияныц алдында да кысылган.
I Замандастарыныц айтуынша, ол езшц мерейтойында
I корытынды сезді кысылганнан, ііиКі толганыстан узш-
ц:\от жуйеаз сейлеген. Ал ол - ете бшмдар, орыс
I мдениетшш мактанышы, орыс тшнц тамаша бллгірі
: болган адам.

НеМіс зерттеуннЫ Отто Эртстш «СіЗге сез бершдЬ»
I деген ецбеппде кепшшк алдындагы коркыныштыц
себептерш керсетш, одан кутылудыц жолдарын
\jg ынады.

Оныц піКіріНіе, коркыныштыц себебі - шектен тыс
ойлап кайгыру. Мундай жагдайда сездш мазмунына кецш
аударып, іс жайында гана ойлауды усынады. Кепшшк
жагдайда шешен езшц мумкшджтерше сенбейді
I сондыктан шешен сейлеуге жаксы дайындалганына,
тындаушыларга мацызды және пайдалы нэрселер айта-
тынына езш-езі сещпру керек. ТэжрибеЫ жоктыктан
коркатындарга мумкшдж туган еэттердц бэрше сез
сурап, сейлеп жаттыгу керек. Вір сезбен айтканда,
психологиялык дайындык кажет. Сейлеунн езшц кецш
куш мен сезлмш билей алуы кажет.

Шешеннц коркынышы сейлеуге жеткшкп
дайындалмаганынан да болуы мумкш. А.Ф.Кони дәріске
жаксы дайындык болган кезде шешен езше-езі сешмді
бола алатындыгын айтады. «Материалды каншалыкты
жаксы бшеец, соншалыкты аз толкисыц», - дейді.

Сейлеуге дайындык - шешеннц кызметшдеп ете
мацызды және жауапты іс.

Бшмш кетеру

Кунделлкп дайындыкка кец магынада алганда, езшц
бшмш кетеру жатады: жаца бшммен толыктыру; гылым
мен техника салаларынан мэлметтер жинау; газет-
журнал, радио-теледидардан хабарламалар алып отыру;
керкем эдебиетп, гылыми ютаптарды кеп оку.

Кернекті адамдардыц еМірі оларга ютаптардыц улкен
эсер еткенш дәлелдейдг Мысалы, ХУІІІ г. екшшл жар-
тысында, Ресей академии - академияныц президент! Пе-
тербург гылым академиясыныц директоры Е.Р.Дашкова
«Эдеби шыгарма» деп аталатын ецбеппде былай дейді:
«Кейде кітап окуга уйкысыз талай тундерді еткіздім.
Менш суфiіКТі авторларым Бейль, Монтексье, Вольтер
жэне Буало болды. Елизавета патшаныц суйиепа Шу-
валов гылым мен керкеменердц жомарт камкоршысы

деп атагын шыгару ушш, Франциядан жацадан
жарык керген кпаптарды жазгызып алып отырган. Ол
шетелджтерге аса кеп кецш белген: солардан менш
ютап окуга кумарлыгым жайында **ecTireH**, менш оила-
рым мен ескертпелерім оган жетш, оган соншалыкты
унагандыгы сондай - барлык жаца эдебиеттермен меш
камтамасыз етуге усыные жасады... Кейде маган кымбат
эсем заттардан **реpi** кптап кеблрек эсер етгі: менш барлык
калта акшам итаптар сатып алуга кетш отырды».

Ол ютаптарды кеп оқып кана койган жок, оқыгандарын
туйшдеп, талдап отырды, коршаган емлрді туешуге ты-
рысты.

Жаца бшм-гылымга куштар болу, езше-езі унемі
канагаттанбау - шешендж табыска жетшетш курал.
Газет-журналдардыц кийндылары, оқыган ютаптарыныц
кеннрмеа, макал-мэтелдерді, накыл сездерді жинастыру,
езше койылган сурактарды жазып отыру - осыныц бэр!
езшнц мурагатынды калыптастыруга экеледк Мундай
мурагат кийн еэттерде саган кемекке келедк - дешп
талым.

Ауызша сейлеу жэне жазбаша сейлеу мэдениетш
кетеру

Ауызша жэне жазбаша сейлеу мэдениетш кетеру
дегеніміз - кунделжп дайындык. Дурьс, айкын, дәл,
тусшжтl, таза жэне образды, эмоционалды сейлеуге
жаттыгу.

Мацызды эщпмелер мен сейлесулерге, достар,
эрштестер, туган-туыскандар арасындагы болатын
мэселелерді талкылауга белсенді катыскан дурьс, семи-
нар жэне практикалык сабактарда жш-жш сейлеу кажет.
Осыныцбэр!адамды дамытады, кажегп сейлеу дагдысын
калыптастырады, сейлеу мэдениетш кетередк

Елизаветаныц тусындагы кернекп саяси кайраткер
Воронцовтыц отбасындагы бала тэрбиесі жастарга улП
бола алады. Тарихшылардыц мэлметі бойынша, олар
окуга ете ерте кумарткан. Балалары 12 жаска дейш
Вольтер, Расин, Корнель, Буало тэр!зді классиктерді
оқып бтрген.

Воронцов балаларын мемлекеттж **ісКе** дайындаган,
юшкентай жасында саяси такырыптардагы эщпмелерге
араластырган, шетелдж елшшермен таныстырган. Бала
тэрбиесше саяхаттау да КІрген, саяхат кезшде олар
экесше, агасына 9рбір аптада керген-бшгендерш жа-
зып туруга мшдетп болган. Жасесшрlмдердц хатта-
ры ойлы, салмакты піКір-кезкарастармен баскаларды
тацгалдырган.

Жацабастаган шешендер ушlнездерlнlц сейлеу стилн
калыптастыруда хат жазысу **ісі** жаксы нэтежесш береді
Хаттарында тек турмыстык сипаттагы мэселелер гана
емес, элеуметтік мэнl бар мэселелерд! де козгап отыру
кажет. Осы жерде Цицеронныц сезш еске алу артык бол-
мас: «Калам - ец жаксы, ец артык жасаушы жэне кызыл
тшдш тэлlмгерl». /»Перо - лучший и превосходнейший
творец и наставник красноречия»./

Шешендердц сейлеу эрекетше талдау жасай бшу -
шешендж тэсшді мешгерудlц бір жолы. Жиналыс, конфе-
ренцияларда, дэрштерде сейлеген немесе радио, теледи-
дардан тыцдаган шешендердlц сезlнlц мазмунына гана
кецш аударып коймай, материалдарды беру тэрпбшде,
лlлдк шеберлктерlне, шешендік эдютерше де кецл

белген жен.

Шешенджейлеуше не унайды, неунамайды: кандай эрекеттері, кандай тэсшдерк қай сездері сэттшкке жетюзди қайсысы сэтЫздже ушыратты дегендерге талдау жасаган жен. Осіресе шешеннің аудиториямен қарым-қатынасына, езш-езі устауына назар аудару керек.

Кепшшк алдында сейлеу эдюш мецгеру. КунделжтІ тыцгылыкты дайындыктыц бір белігі шешендк енердш афлісіН мецгеру болып табылады. Шешеннің кызметМ кандай сатылардан /этаптар/ тирады, сейлейтш сезді қалай орналастыру керек, тындаушылармен кездесуге қалай дайындалу керек, аудиторияны мецгерудш кандай амалдары бар екенш жақсы бшу кажет. Шешендш енердш тарихында эйгш шешендер езімен кеп жұмыс елсеН, сейлеуге тыцгылыкты дайындалган. КунделжтІ дайындыктыц аркасында шешеннің кэсттш шеберлт артады, езіне-езі сеНЖМі ныгаяды.

КеміііК алдында сейлейтш сездш **куръмьшы**:

Жоспар жасап алганнан кейш шешен сейлейтш сезшш қурылымын тузейд!. Ауызша сейлеудш ец кеп таралган қурылымы уш белжтен тирады: Кіріспе, непзп белім, қорытынды. 8рбір белштш ездшж ерекшелт бар. Талымдардың айтуынша, сейлеудш басы мен аягы кепшшктш есшеде жақсы сақталады, сондықтан сейленетш сездш **Кіріспе** мен қорытындысына ерекше кенді белшу керек.

Кіріспе. Шешен сезшш басында /аудиторияны/ тыцдаушыларды каншалыкты қызықтыра алса, соншалыкты табысқа жетедк Кіріспе сез сэтэз болса, тақырыпка тыцдаушылардың қызыгушылығына кецшн аудару алмайды. Кіріспеде тақырыптыц езектшп, тыцдаушылар ушш маңыздылығы, айтылу максаты атап **в\пед** және сейленетш тақырыптыц тарихы қысқаша баяндалады.

Тыцдаушылар сез сейленетш жерге эртурлі себеппен келедк біреулері тақырыпка қызыгып, бипмдерш терендету, толықтыру максатымен ез ерюмен келедц екшшглері сол ужымның **Мүш** ретшде келу кажет деп танылгандыктан **қккб** келедк Бірініуі топ о бастан-ак шешешц тындауға дайын, екшшт топ ез жұмыстарымен /кітап оқу, сезжумбак шешу, т.б./ айналысып тындауға дайын отырады. Ал шешенге буюл аудиторияның назарын аудару кажет, асіресе тыцдагысы келмегендердш кецшн жаулап алуы керек. Бул ете қиын және жауапты іс. Сондықтан шешен Кіріспеге ерекше кешл белу! кажет. Ол ушш **Кіріспе** қызыкты мысалдармен, мақал-мэтелдер, накыл сездермен бастаган жен. Тыцдаушыларды ойландыратын дэйексездер келтірген орынды. Юрюпедэ тыцдаушы аудиторияны қызыктыратын тақырыпка қатысты окугаларды эцпмелеу де утымды болмак.

Тыцдаушылардың кецшн аударатын тэсшдердш бірі - оларға сурактар кою.

Атакты шешендердш айтуынша, **ҚрНі** сез бэрше ТүсіНЖТі, қарапайым, қызыкты болуы шарт. Мысалы, Эбу Эли ибн Синаныц ецбеп туралы сез козгамастан бурын оның балалық шагынан бір КеріНісТі эцпмелеген орынды.

Негізгі белім. Сейлеушшш мшдетІ тек тыцдаушылардың назарын аударып кою гана емес,

соны сездш аягына дейш сақтау. Сондықтан сейленета сездш непзп белімІ де маңызды. Негізгі **бвпц** материалдардың непзі бершедк мазмұны туаншрш Негізгі белімге енген материалдар жүйелі ор налам кажет, бір ой екшшп ойды жетектеп отырады. Барлық» ларды **ҚКҚН** ортақ тірек сездер болады. Сол Трі сездер арқылы мэтшдеп ойлар **ҚрМН** паралельдав ТҮзбекп байланысқа туседг Непзп белімдеп айтылати идеялар жан-жаққа шашырап кетпес ушш, логикалш жүйелшк пен материалдарды орналастырудагы **Қ** Іздікті сақтау кажет.

Корытынды сез. Кез келген сейлеудш маңызди белжтершш бірі - қорытындысы. Корытынды **\ш** бпкенш керсетедг Сешмді және сэгп жасалш қорытынды сез тыцдаушылардың есшеде узак қалады. жақсы эсер тудырады. Сэтэз қорытынды жап-жаш сейленген сездш шырқын бузады. Корытындыш сейлеунпге дайындыктыц аздыгынан жақсы сейле! алмағандыгын айтып КеііріМ сураудыц Керегі жок. **Қ** нымен қатар тақырыпка қатысы жок эзшмен сезш **ажқа** да орынсыз. Мундай қорытынды тыцдаушылардың **нв** рын кереказ нэрсеге аударады.

Қрытындыны юрюпедэ айтылган эцпмен байланыстырганжен.Юрюпемекорытындыдаайтылға сез журттыц есшеде узак қалады дедш. Сондыш қорытындыда сейленген сездш басты-басты **ай** ры қайталанады, айтылгандардан туйш шығарылады тыцдаушылардың алдына нақты мшдеттер койылады,

Сейлеушінің соңгы сезі эсерлі болуы **керек** тыцдаушыларды рухтандыруы керек, белсешц эрекеті шақырып, жұмышдыруы керек. Егер соңгы сез рі туршде болса, онда ол эмоциямен, жоғарты тонменайтылады.

Корыта айтқанда, кепшшкп сезіце уйыта бш сендіре бшу улкен жауапкершілікті талап етед. Сондықтан кепшшк алдында сейлеуге жан-жаққа дайындыцпен келу, эрдайым кепшіліктің кеншней шығу- ез мамандыгын суйген кэсібі маманның **аш** колынан келетін іс. Зацгерлеріміз осындай дәрежеди КеріНеғлі деп сенеміз.

Қолданылган эдебиеттер:

- 1.Цапасова Б.К., *Қазақ тілі. Астана, 2007.*
- 2.Стамцұлова Г., Оспанова Г. *Шешендэ внер. Ломоты «Мектеп», 2007.*
- 3.Цосымова Г. *Шешендэ внер. Алматы, 2007.*
- 4.Авторлар жасагы. «Қазақ шешендэ внершш негіздері және ттЫк танымы». Алматы, 2000.
- 5.Қазақ Совет энциклопедиясы. 4 - том, 445 - бет.
- 6.Цазақтың 100 би — шешет. Алматы, 1995.
- 7.Гиздатов Г.Г. *Культура письменной речи юрист Алматы, 2004.*
- 8.Гольдинер В.Д. *Защитительная речь. Москва, 1970.*

ЕРМЕКБАИ БАЛТАҰЛЫ КОЖАХМЕТОВ

КУТТЫҚТАУ с е з.....	3
Е.К.ЭБДІРЭСІЛОВ	
МЕМЛЕКЕТТЖ ТІЛДІ ОҚЫТУДА ЕСКЕРІЛЕТІН КЕЙБІР МӘСЕЛЕЛЕР.....	4
Е.ЕЛІЛЕШОВ	
МЕМЛЕКЕТТЖ ТІЛДІ ОҚЫТУДЫҢ БІРІЗДІ-САТЫЛЫ БАЕДАРЛАМАСЫН ЖАСАУ - МЕМЛЕКЕТТЖ ТІЛДІ ДАМУДЫҢ БАСТЫ ТЕТЖІ.....	7
С.Б.КОЯНБЕКОВА	
КУКЪЖ КОРЕАУ ОРГАНДАРЫНДА МЕМЛЕКЕТТЖ ТІЛДІ БШУ МІНДЕТТІЛІП ЖӘНЕ КӘСІБИ БАЕДАРЛЫ БІЛІМ БЕРУДІҢ НЕПЗП МӘСЕЛЕЛЕРІ.....	11
Г.Э.МУРАТОВА	
ТІЛУЙРЕНУШІНІҢ - ТШДЖ КУЗЫРЕТІ.....	15
Б.С. ЦАПАЛБЕКОВ	
МЕМЛЕКЕТТЖ ҚЫЗМЕТШ ШЕРГЕ МЕМЛЕКЕТТЖ ТШДІ ОҚЫТУДАҒЫ ЖҮЙЕСІЗДЖ.....	20
А.О.ТЫМБОЛОВА	
КУКЪЖ КОРЕАУ ОРГАНДАРЫ ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНЕ ПӘРМЕНДІ САЛАЛЫҚ ТШДІ МЕНГЕРТУ.....	23
Ж.Р.ЖАҚАНОВА	
КӘСІБИ ҚАЗАҚ ТШШ ИГЕРТУ ЖОЛДАРЫ.....	25
М.Ж. АСЫЛБА ЕВА	
КУЖАТТАР ТШШ ІСКЕ АСЫРАТЫН МАМАНДАР ЖӘНЕ АУДАРМА МӘСЕЛЕСІ.....	28
Ш.Д.КИНЖИКОВА	
ТШДІ УЙРЕНУ УШШ КАТАЛ ҚАЖЕТТШ ЖТЕН ГОРІ ЕРКШ БШІМКУМАРЛЫҚ ЭЛДЕКАЙДА МАНЫЗДЫ.....	31
Б.КАСЫМ	
КӘСБІ ТШДІ ОҚЫТУДАҒЫ ЖАНАША ЭДГС-ТЭСШДЕРДІҢ ТИІМДШІЛІГІ.....	33
А.ШӘРІП	
ЗАН ҚЫЗМЕТКЕРЛЕРІНЕ МЕМЛЕКЕТТЖ ТШДІ ОҚЫТУДА БАСПАСОЗ МАТЕРИАЛДАРЫН ПАЙДАЛАНУ.....	36
Б.М.АЙТБАЕВА	
МУЛЬТИМЕДИАЛЫҚ МАТЕРИАЛДАР ЖӘНЕ ОЛАРДЫ ҚАЗАҚ ТІЛІ САБАГЫНДА ҚОЛДАНУ.....	38
Э.О.ЫБЫРАЙЫМ	
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА ЗАН ТЕРМИНДЕРШ ОҚЫТУДЫҢ ҚИЫНДЫЖТАРЫ.....	41
Г.У.АХМЕТАЛИЕВА	
СОТТОРЕЛІП ТШМАРЛАРЫНЫҢ ТШДЖ ЕРЕКШЕЛІГІ.....	44
С.М.САПИНА	
БОЛАШАҚ ЗАНГЕРЛЕРГЕ МЕМЛЕКЕТТЖ ТШДЕ ІСКАҒАЗДАРЫН ЖҮРПЗУДІ УЙРЕТУДІҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ.....	47
Б.С.АБДУОВА	
УСТАЗДЫҚ ЕТКЕН ЖАЛҒЫҚ АС... (ОРЫС ТШДІ ТОПТАРДАҒЫ ҚАЗАҚ ТШШ ОҚЫТУДЫҢ ҚЫРЛАРЫ).....	49
Б.К.ЭУБӘКІРОВА	
ЭЛЕУМЕТТЖ-МӘДЕНИ ОРТАДА АҚПАРАТТЫҚ ТІЛ МӘДЕНИЕТШ ҚАЛЫПТАСТЫРУ.....	52
Д.М.ЖУМАГЕЛДИНА	
ҚАЗАҚ ТШШ МЕМЛЕКЕТТЖ ҚЫЗМЕТШ ШЕРГЕ КӘСІБИ БАЕЫТТА ОҚЫТУ ӘДІСТЕМЕСІ.....	55
Е.Э.ТАШПЕНОВ	
МЕМЛЕКЕТТЖ ТШДЕ ЗАҚ ТЕРМИНДЕРШ ЖАСАЛУ ТЭСШДЕРШ ИГЕРТУ ЖОЛДАРЫ.....	58
Д.ЖҮСІПОВА	
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА МЕМЛЕКЕТТЖ ТІЛДІ ОҚЫТУДЫҢ ҚИЫНДЫЖТАРЫ.....	fi

